

„שפה קטנה“

יורם / עובר ושב

ה לא כבר הרצה פרופסור אמריקאי לפי-
זולוגיה על התפתחותן של שפות, על שפות
”גדולות” ו”קטנות”, משפחות של שפות,
דיאלקטים, שפות ששבקו חיים, ואינך
מוצא עקבותיהן אלא במצבות אבן או גוילי קלף,
ועל שפות שהחיו אותן, כמו השפה העברית, ושפות
שמנסים להחיותן או לקיימן ללא הצלחה.

האם שפה שמדברים בה רק כמה מאות אלפי איש,
או אפילו מיליונים מועטים — נחוצה? שאל ה-
פרופסור — האם אין שפה ”קטנה” משמשת מכ-
שול בעולם המודרני, שהרס מחיצות, ואשר המטוס
הפכו כמעט לעולם אחד? האם אין זו רומנטיקה
מזיקה כאשר מנסים לשמר שפה ”קטנה” וגוועת,

או להחיות שפה שנשתכחה?

על כך כתב בהרחבה ויליאם א. קראוס. מספר ה-
שפות המדוברות כעת במקומות שונים בעולם נע בין
שלושת אלפים לארבעת אלפים. לפני מאתיים שנה
חיבר גרמני בשם פאלאס את המילון ההשוואתי
של כל לשונות העולם, ובו כלל למעשה רק מאתיים
שפות, 51 אירופיות ועוד 149 לשונות אסיה, אך
לא כלל, מחמת אי-ידיעה, את השפות המרובות
של יבשת אפריקה, של הפסיפיק, ודרום-אמריקה.
בין השנים 1806 ל-1817 פירסם גרמני אחר,
המדקדק אדילונג, מחקר אנציקלופדי על חמש
מאות לשונות ודיאלקטים, מרחק רב מ-3000—
4000 הלשונות שהמומחים מתווכחים עליהן כעת.
אם קיימים חילוקי דעות בנוגע למספר הלשונות
המדוברות בעולם, הרי ישנה הסכמה מלאה לגבי
הלשונות העיקריות, שמספר הדוברים בהן הוא
לפחות מיליון אחד. מספר לשונות אלו הוא 149,
החל מהעברית, אפריקנס (5 מיליון) ועד לזולו
(4 מיליון). בין 149 הלשונות האלו נימנות גם עשר
הלשונות ה”גדולות” שמספר הדוברים בכל אחת
מהן הוא לא פחות ממאה מיליון.

עשר לשונות גדולות אלו הן: סינית מנדרינית:
605 מיליון, אנגלית: 333 מיליון. רוסית: 206
מיליון. ספרדית: 192 מיליון. הינדי: 192 מיליון.
גרמנית: 120 מיליון. ערבית: 109 מיליון. בנגא-
לית: 108 מיליון. פורטוגזית: 108 מיליון. יפנית:
105 מיליון.

בזמן בו אנו מתקרבים לאפשרות שנוכל להקיף
בנסיעה במטוס את כדור הארץ בשתי שעות, הרי
נדחקת האנושיות איש לזרועות רעהו, ומן ההכרח
לנתץ את כל מה שמגביל ומכביד על ההידברות
ביניהם. לדעת כמה פילולוגים מהוות השפות ה־
"קטנות" הכבדה שכזו, סיג והפרעה להתפתחות
העמים המסוגרים בשפה "קטנה" כזו, המשמשת
מחיצה בהידברות הבין לאומית.

לדעתם הגיע הזמן להינתק ממורשת העבר, מן
הקשרים האמוציונאליים, מן הדבקות הזאת של
אומה קטנה בשפתה ה־"קטנה". עברה שעתן של
שפות כמו ההונגרית, או שפת בוגי, או שפת מבוני־
דו, או שפת אפיק, או סלובאקית, שוודית, ואפילו
שפה כשפת וו, שלא רבים שמעו את שמה, אך מדב־
רים בה כיום ארבעים ואחד מיליון נפש.

אך, אומרת ג'קלין מארקס, פילולוגית מברזיל,
נסיעה אחת לבלגיה, מעמידה את הפילולוגים ה־
אלה על האמת המרה כי שורשי שפה "קטנה"
עמוקים ושזורים בנוף, בהיסטוריה, באופי של העם
הקטן. ההפגנות, המרירות, הזעם, האיבה המת־
לוות למלחמת השפות בבלגיה מוכיחות שהיעילות
איננה המידה האחת שבהן מודד עם את חייו.

נסיעה אחת לישראל היתה אולי מוכיחה יותר
מזה: כי השפה ה־"קטנה" איננה לאומה "קטנה"
רק מכשיר טכני להידברות. אלא תמצית כל